

CO DĚLAT, KDYŽ- INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept

Příloha č. 13

Násilí

Typ rizikového chování	<p>Mezi nejrizikovější faktory v každodenním školním životě patří zejména agresivní chování. Rizikových faktorů na straně dětí je mnoho, s většinou se dá pracovat jen pozvolna, s některými téměř vůbec. Rizikové faktory na straně škol jsou: neznalost diagnostiky, neznalost příčin agresivity a absence dovedností nutných k zacházení s dětmi s poruchami chování, absence přesných vnitřních postupů řešení - nikdo neví, co přesně má kdy dělat, nikdo nedělá nic nebo všichni všechno, nikdo nikomu nic neřekne a obavy z reakcí rodičů, inspekce, zřizovatele a medializace.</p>
Východiska	<p>Projevy školního násilí</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rvačky, používání zbraní ▪ vydírání, loupeže ▪ veřejné zostouzení marginálních skupin (homosexuálové, cizinci, Romové, dívky) ▪ vandalismus (ničení škol. majetku, věcí spolužáků) ▪ zneužívání moci učitelem ▪ násilí žáků vůči pedagogům, útoky na učitele ▪ násilí mezi dospělými pracovníky školy ▪ násilí rodičů vůči pedagogům nebo pedagogů vůči rodičům ▪ skupinová agrese (šikana) <p>Co musíte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ve školním řádu explicitně stanovte příslušné zákazy a v části věnované užití výchovných opatření deklarujte, co bude následovat v případě porušení takového zákazu. Zákazy se týkají zejména přinášení nebezpečných předmětů, zbraní a pyrotechniky do školy. • V případě porušení zákona je třeba vyrozumět Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností. • Součástí Minimálního preventivního programu budou konkrétní a přesné postupy v jednotlivých situacích, které budou závazné pro všechny pracovníky školy. Odkaz na tyto postupy bude součástí školního řádu. • Školním řádem vymeďte základní zásady vzájemných vztahů mezi žáky a učiteli a rozvoji korektní vztahů se intenzivně věnujte. <p>Co nesmíte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svým chováním a jednáním konflikty potencovat, vyvolávat a zhoršovat.

	<ul style="list-style-type: none"> • Zneužívat své moci nad žáky tím, že s nimi budu zacházet manipulativně a násilnicky. <p>Střelné zbraně ve škole – nošení revolverů a všelijakých pistolí do škol není obvyklé nikde ve světě a nikdy to obvyklé nebylo a nikdy ani nebude. Kdykoliv se v nějaké střílí, souvisí to zejména s tím, že dítě mělo možnost si střelnou zbraň opatřit. Nejčastěji je součástí otcovy sbírky. V Česku děti střelné zbraně do školy příliš často nenosí, protože se s nimi příliš často neseťkávají.</p> <p>Ostatní zbraně ve škole – nože, nejrůznější obušky, hvězdice, tyče, struny apod. Nejčastěji s nimi děti na základní škole zraní samy sebe. Zraní-li někoho druhého, je to spíš nešikovností obou, než úmyslem. Na střední škole je to něco jiného a řada chlapců se zbraněmi zacházet umí nebo mají alespoň dost síly a odhodlání, aby mohli způsobit slušný malér.</p>
<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) - PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) - SVP (střediska výchovné péče) - OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí)
<p>Legislativní rámec</p>	<p>Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou) Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů www.msmt.cz www.odrogach.cz webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol a školských zařízení (školní řády)</p>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Střelné zbraně ve škole – nošení revolverů a všelijakých pistolí do škol není obvyklé nikde ve světě a nikdy to obvyklé nebylo a nikdy ani nebude.</p>

Kdykoliv se v nějaké střílí, souvisí to zejména s tím, že dítě mělo možnost si střelnou zbraň opatřit. Nejčastěji je součástí otcovy sbírky. V Česku děti střelné zbraně do školy příliš často nenosí, protože se s nimi příliš často neseškávají.

Ostatní zbraně ve škole – nože, nejrůznější obušky, hvězdice, tyče, struny apod. Nejčastěji s nimi děti na základní škole zraní samy sebe. Zraní-li někoho druhého, je to spíš nešikovností obou, než úmyslem. Na střední škole je to něco jiného a řada chlapců se zbraněmi zacházet umí nebo mají alespoň dost síly a odhodlání, aby mohli způsobit slušný malér.

Doporučený postup:

- Zaveďte občas řeč na podobné předměty, kdo už viděl zbraň, kde, či rodiče mají zbraně doma a proč – zjistíte **zájem o problematiku, dostupnost a zmapujete terén**
- Na schůzkách s rodiči jasně deklarujte, že děti mívají podivné nápady a jestliže má někdo doma zbraně, bylo by moudré, kdyby dodržoval bezpečnostní předpisy
- Jestliže někdo něco podobného do školy přinesl, obvykle se s tím někomu pochlubí – je nutné **budovat síť „informátorů“**, kterou k vám tato zpráva svižně doputuje
- Kdykoliv se někde ve světě nějaká střelba ve škole odehraje, mluvte o tom s dětmi (hlavně o tom jenom nemluvte vy dětem!)
- Nošení zbraní do školy zakažte školním řádem a **často informujte žáky**, co se všechno stane, když je někdo bude u sebe mít.
- Všechny viditelné zbraně **okamžitě zabavujte** a vracejte až rodičům a po velkých obstrukcích, na základě zápisů, záznamů a všelijakých hlášení a to i na střední škole. Každý přestupek proti školnímu řádu z této kategorie oceňte výchovným opatřením.
- Jakmile si děti začnou vzájemně líčit včerejší film, ve kterém někdo nesmrtelný kolem sebe mával nožem, zaveďte na to hovor. Zvláště **malým dětem donekonečna opakujte, že zásah zbraní bolí a může člověka i zabít.**
- Jakékoliv zranění jednoho žáka jiným za použití zbraně nezamlčujte, ale okamžitě to řešte. Do řešení zapojte rodiče, poškozeného i útočníka a nebojte se volat policii. Útočník nesmí z vyšetřování vyjít jako hrdina!
- Na střední škole a vyšším stupni základní školy **nikdy žádné dítě netlačte do kouta a neprovokujte zbytečným tlakem!** Obvykle zaútočí proto, že jste se dotkli jeho důstojnosti.
- Jestliže se chystáte někoho ze školy vyloučit, bavte se s ním o tom a snažte se co nejvíc přijít na to, co se v něm děje a jak velká rána to pro něj je. Totéž při propadání nebo dlouhodobém špatném prospěchu.

Útoky na učitele – skutečné fyzické útoky jsou u nás velmi řídkým jevem,

občas se vyskytuje vyhrožování, celkem často pak verbální útoky. Při normálním důstojném průběhu komunikace mezi pedagogy a žáky by se to nemělo stávat. Výjimky mohou představovat děti s poruchami chování, které se v afektu mohou verbálního útoku dopustit.

Doporučený postup

- Jakmile se žák začne chovat agresivně, začne vyskakovat nebo je zřejmé, že je rozrušený, okamžitě se s ním přestaňte dohadovat. Snižte hlas do klidnější polohy, mluvejte spisovně, jasně a snažte se hovor ukončit nějak neutrálně. „Nechme to být, možná jsem to přesně nepochopil.“ „Snad jsem tolik neřekl...“ „Dobře, máme toho asi dneska všichni dost...“ „Jestli jsem tě naštvál, tak promiň.“
- Je úplně jedno kdo je v právu, kde je pravda a tak podobně, nejdůležitější je, aby se dítě uklidnilo a pominula aktuální hrozba.
- Důležitá je podpora zbytku třídy, kdyby útočník vytáhnul nějakou zbraň, budete jejich pomoc potřebovat. Alespoň jeden z nich musí najít chuť a odvahu doběhnout pro někoho dospělého.

Za „normálních“ okolností se útoky pohybují pouze ve **verbální rovině**. Což neznamená, že nedokážou pěkně vyděsit. Jestliže se dítě zvedne a začne vám sprostě nadávat uprostřed hodiny, je to ošemetná situace. Důležité je, aby nestrhlo celou třídu. Jakmile začnou bučet, hučet, nadávat a pokřikovat všichni, zvládá se to dost těžko.

- Jde-li o osamělého útočníka, který je rozčilený, platí to stejné, co při hrozbě fyzickým útokem.
- Některé děti svými vulgarismy nic nemyslí, prostě takhle doma mluví, nechtějí se vás nijak dotknout. Neberte hned všechno smrtelně vážně a nedržte nudná kázání.
- Jestliže je útočník chronicky drzý nebo se potřebuje jen nějak vyjádřit, pomáhají dlouhé vážné pohledy, pohledy zraněné laně nebo zvolání: „Ale Pepo, už tě to zase bere?“ Humor zchladí překvapivě dost horkých chvil. **Rozhodně nepomáhá hádání se s útočníkem.** Za každou cenu musíte udržet třídu na své straně! Jakmile se zapojí do agrese víc dětí, začíná to být nebezpečné.
- Když cítíte, že třída je na vážkách, budete je muset buď dojmout, anebo zastrašit. Mezi dětmi jsou vždy takové, které lze buď dojmout nebo zastrašit. Máte-li čím vyhrožovat, zkuste to. Nemáte-li, budete muset dojímat nebo apelovat na čest, slušnost, spravedlnost atp. Je jednodušší, když agresora umravní samy děti.
- Některé děti prostě nemají rády, když se někomu ubližuje. Svou etudu věnujte především jim. Začněte být osobnější - Můžete zkusit vyprávění o tom, jak jste si vždycky přáli učit děti, něco jim dávat, jak tu práci máte

rádi, ale vždycky vás tolik zamrzí, když.....

- Ještě vždycky můžete z rozbouřené třídy odejít, ale berte to jako poslední možnost. Zbabělost vám totiž děti nikdy neodpustí a jako zbabělost to v každém případě vyzní.

Kopy, údery, hmaty, chvaty... - velmi odpudivé projevy násilí, které používají především mladší děti. Věnují se jim pilně ráno před školou, každou přestávku a rozhodně v družině. **Odpudivé na nich je zejména to, že jsou doprovázeny řevem a rádoby bojovnými výkřiky.** Dost často se při nich také děti zraní. To souvisí s jejich celkovou neobratností. Obvykle totiž zjistí, že vykopnout nohu do výše hlavy je docela kumšt až ve chvíli, kdy si něco udělají. Návik těchto technik totiž zpravidla spočívá pouze ve sledování televize. Obzvláště nesnesitelné to bývá druhý den po uvedení nějakého takového pěkného „instruktážního“ filmu.

Doporučený postup

- Pokuste se takové počínání někdy natočit videokamerou a pak pusťte rodičům na třídních schůzkách. Použijte to jako doklad toho, proč není vhodné, aby se malé děti dívaly na podobné filmy.
- Také funguje nějaké náhradní zaměstnání, ale ne na každého.
- Stále dokolečka to zakazujte, pranýřujte a potírejte – úspěch bude malý, ale snad alespoň někdo přestane....
- Tak, jako to vadí vám, vadí to i mnohým dětem! Soustředte se proto na jejich ochranu, aby je „kopálisti“ neotravovali a neohrožovali.

Rvačky – z rvaček mívají učitelky dost hrůzu a mylně je považují za šikanu. Bitka není šikana a to ani tehdy ne, když se jí zúčastní víc dětí. Bývá to záležitost kluků a rázných děvčat. Vzhledem k tomu, že na základce učí většinou ženy, které řeší obvykle problémy tím, že je nekonečným rozebíráním situace rozmělní do vytracena, nemají pro pranice pochopení. Jenomže některé děti si prostě nechtějí o svém problému promluvit, chtějí ho vyřešit ručně. Normální rvačka vyčistí vzduch a případná zranění, způsobená opět především celkovou neobratností aktérů, nebývají nijak strašná. Když ano, tak je alespoň neprovází ponižování a nejsou proto zdrojem nenávisti a dlouhodobého nepřátelství.

Doporučený postup

- Když se k rvačce nachomýtnete, zasahujte rozumně až ve chvíli, kdy se účastníci trochu unaví. Jinak můžete přijít také k úhoně a zranění učitele je přeci jen zbytečná komplikace.
- Když už je po bouři a aktéři na sebe jen něco pokřikují a nadávají si, moc se do toho nepleťte, to patří k věci.
- Během následného vyšetřování buďte věcní. Bývají-li odpovědi na otázku

PROČ ve smyslu: „Já mu řekl a on mi na to řekl...., Řekl o mojí mámě...., Von si začal....“ apod., a nezdá se, že by šlo o následky dlouhodobé systematické agrese, nechte to být. Omezte se na stručné vysvětlení, že problémy se dají řešit i jinak. O události proveďte zápis.

- Soustředte se hlavně na případná zranění a jejich ošetření.
- Rvačkám žádnou prevencí nezabráníte.

Útoky na příslušníky marginálních skupin – jsou jedním z největších současných problémů. Útočí se na děti cizinců, na děti chudé, na ty, které nenosí značkové oblečení, na Romy v převážně neromských třídách, na Neromy v převážně romských třídách, na děti příliš chytré, málo chytré... Útoky nabývají nejrůznějších podob od vysmívání a pošklebování přes vyčleňování z kolektivu až po fyzické útoky. Vzhledem k tomu, že zostouzení marginálních skupin je veřejností běžně tolerované, vtipy o přistěhovalcích, Romech, homosexuálech nebo blondýnách jsou často vyprávěny nejen doma u večeře, ale i ve sdělovacích prostředcích, je obtížné postavit tomu hráz. V každém případě je to ale nutné.

Doporučený postup

- Na základní škole plní děti povinnou školní docházku a nemohou se tomu vyhnout, proto je naprosto nezbytné, aby se zde cítily bezpečně = neustále prosazujte zásady rovnosti
- Jakmile se objeví první verbální a zdánlivě nevinný útok (u nejmladších školních dětí) ihned reagujte velice a problém (nikoliv zdroj pohoršení, tedy útočnicka) pečlivě rozeberte
- Rozbory trpělivě opakujte při jakémkoliv podobném náznaku.
- Nezapojujte se do vyprávění vtípů o jakékoliv marginální skupině a nic takového veřejně netrpte a nepodporujte takové stereotypy.
- Snažte se přiblížit ostatním dětem kulturu jejich spolužáků třeba prostřednictvím projektů nebo týdnů zaměřených na danou problematiku. U mladších dětí se vám podaří zapojit i rodiče, což bude ze všeho nejúčinnější, neboť děti si všechny předsudky přinášejí obvykle z domova.
- Při jakémkoliv použití názvu nějaké skupiny jako nadávky reagujte u malých dětí vysvětlováním a rozborem, u velkých jasným a hlasitým odmítnutím takových způsobů.

Verbální agrese + hrubé a vulgární výrazy – jsou obdobně jako útoky na marginální skupiny velmi častým jevem. A rovněž jako v předchozím případě, je především nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí a je nutné, aby si byly vědomy toho, že to není normální chování a měly tedy potřebu vulgární mluvu na veřejnosti skrývat. Řeč je natolik spjata s myšlením, že velkorysá společenská tolerance užívání nejhrubších výrazů s sebou nutně nese i hrubé

	<p>chování.</p> <p>Doporučený postup</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kromě školního řádu, jako nezbytného základního kodexu, mějte ve škole stanovena i obecná pravidla soužití, jako vyjádření morálních hodnot. Tato pravidla tvořte společně se žáky a jasně v nich deklarujte požadavek slušného mluvení a chování. Nezaručí to, že se tak všichni budou chovat, ale vulgární mluvu to jasně odkáže do roviny nepřijatelnosti. • Mladší děti trpělivě opravujte a dávejte jasně najevo, že veřejné užívání hrubých výrazů není ve škole přípustné a společensky je to nevhodné.
<p>v jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Kdy hlásit policii? V případě, kdy je škoda vlivem násilí nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné násilí. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.</p> <p>Kdy hlásit OSPOD? V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.</p>
<p>Doporučené odkazy</p>	<p>Odkazy, literatura</p> <p>JEDLIČKA, R. A KOL. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004.</p> <p>JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998.</p> <p>JŮVA, V. Základy pedagogiky. Brno: Paido, 2000.</p> <p>KŘÍŽ, J. Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vydání. JU České Budějovice.</p> <p>KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2004.</p> <p>LAZAROVÁ, B. Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi. 2. vyd. Brno : Paido, 2008.</p> <p>MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003.</p> <p>TRAIN, A. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1997.</p> <p>VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004.</p>